

Karolina Wiśniewska

Sprawozdanie z konferencji Winter Seminar 2016 Costs of Democracy Law, Politics, Economy and Society in Central and Eastern Europe

(Győr, Węgry, 22-26 lutego 2016 r.)

Katedra Prawa Konstytucyjnego i Nauk Politycznych Wydziału Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Széchenyi István po raz kolejny zaprosiła do Győr międzynarodowe grono naukowców i praktyków, głównie z dziedzin prawa i stosunków międzynarodowych. Wśród wykładowców znaleźli się m.in. dr Peter Darák, prezydent Kurii (węgierskiego odpowiednika Sądu Najwyższego) i prof. István Stumpf, sędzia węgierskiego Sądu Konstytucyjnego. Uczestnikami Winter Seminar byli również doktoranci i studenci reprezentujący m.in. Albanie, Serbie, Rosję, Węgry, Włochy, Polskę, Czechy, Kosowo, Słowację, Słowenię i Ukrainę.

Tematem przewodnim tegorocznej edycji interdyscyplinarnej anglojęzycznej konferencji Winter Seminar były szeroko pojęte koszty demokracji, funkcjonowania regulacji prawnych, rozwiązań politycznych i społecznych w centralnej i wschodniej Europie. Konferencja skłoniła jej uczestników do refleksji nad przyszłością Europy, jej integracją i wartościami w obliczu kryzysu idei demokracji. Naświetlono koszty demokracji z perspektywy funkcjonowania regulacji prawa europejskiego, konstytucyjnego, podatkowego i karnego. Zwrócono także uwagę na takie zagadnienia jak: wolność słowa, regulacje dotyczące finansowania partii politycznych, wolności akademickiej czy wpływu orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na porządki prawne poszczególnych państw. Poruszono także problem migracji i jej znaczenia dla przyszłości Europy.

Konferencję otworzył główny koordynator i organizator projektu dr Péter Smuk, kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego i Nauk Politycznych Wydziału Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Széchenyi István, pełniący także funkcję wicedziekana do spraw edukacji wraz z prof. Judit Fazekas, dziekanem Wydziału Prawa Uniwersytetu Széchenyi István. Następnie spośród uczestników wyodrębniono dwie grupy

– pochodzących z krajów wchodzących w skład Unii Europejskiej oraz tych spoza niej. Zadaniem było przedstawienie demokracji w Unii Europejskiej, a następnie konfrontacja i dyskusja obydwu grup. Co znamienne, przedstawiciele krajów należących do Unii Europejskiej zwrócili uwagę na takie problemy jak nierówność polityczna decydentów, problem imigrantów szturmujących południe Europy, czy nieudolność europejskich instytucji, zaś przedstawiciele krajów spoza UE zaprezentowali dużo bardziej optymistyczny obraz demokracji w Europie.

Drugi dzień konferencji rozpoczął dr Peter Darák, prezydent Kurii (węgierskiego Sądu Najwyższego) wystąpieniem na temat *Recent Cases Pertaining to Property Rights*, w którym odniósł się do zmian idei własności i nowych trendów pojawiających się w tym zakresie. Sięgając do orzecznictwa dotyczącego spraw rozstrzyganych przed węgierskim Sądem Najwyższym, a także do dorobku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, porównując go z podejściem stosowanym przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wskazał istotę własności, a także sposoby jej ochrony przed naruszeniami i perspektywy dalszej ewolucji.

Następnie dr Andrej Školokay, dyrektor Szkoły Komunikacji i Mediów z Bratysławy, w wykładzie *The Cost of Freedom of Speech v Blasphemy: The Media and Cartoons (Charlie Hebdo and Jyllands Posten)* podjął temat kosztów wolności słowa w kontekście mediów i karykatury. Na przykładach z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także francuskiego „Charlie Hebdo” i duńskiego „Jyllands Posten” ukazał problemy pojawiające się przy wyznaczaniu granic wolności słowa i wpływu, jaki lokalne media mają na problemy globalne. Wykład żywo zainteresował uczestników. W dyskusji podjęto problem określenia granic wolności słowa w zakresie karykatury i satyry dotyczącej religii w kontekście zagrożenia terroryzmem ze strony fundamentalistów religijnych.

Wykład *Contentious politics in Central and in South-Eastern Europe* został wygłoszony przez Dimitara Nikolovskiego (PAN, Warszawa; Instytut Nauk Społecznych i Europejskich, Kőszeg). Poświęcony był spornej polityce w centralnej i południowo-wschodniej Europie. Następny prelegent, Bence Kocsev (doktorant Wydziału Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Eötvös Loránd, Instytut Nauk Społecznych i Europejskich, Kőszeg) mówił na temat rozwoju demokracji w regionie Europy centralnej w wystąpieniu *Developing democracy in the Central European region*. Obrady tego dnia zakończył panel dyskusyjny, którego przedmiotem były powody i efekty zjawiska określanego jako *brain drain*, polegającego na emigracji

specjalistów i podejmowania przez nich pracy w krajach zapewniających im lepsze warunki ekonomiczne. Uczestnicy debaty dzielili się doświadczeniami poszczególnych państw w tym zakresie. Poszukiwano również odpowiedzi na pytanie, czy *brain drain* jest zjawiskiem tylko i wyłącznie negatywnym. Pojawiło się wiele opinii, zgodnie z którymi zjawisko to może mieć także korzystne skutki zarówno dla państw i ich rozwoju gospodarczego, jak i dla rozwoju zawodowego i osobistego jednostek.

Następnego dnia konferencji dr László Milassin wygłosił wykład na temat *The Costs and Legitimacy of EU Policies*. Omówił kompleksowo zagadnienie kosztów i legitymacji polityk Unii Europejskiej, z uwzględnieniem środków budżetu UE przeznaczanych na realizację poszczególnych działań, w tym także na programy dotyczące wymiaru sprawiedliwości. W dyskusji kontrowersje wywołały problemy dofinansowania rolnictwa przez Unię Europejską oraz przyszłość wspólnej polityki europejskiej w perspektywie potencjalnego wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej.

Kolejnym mówcą był kierownik departamentu z węgierskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Handlu dr Ferenc Hegyesi przedstawił oficjalne stanowisko rządu węgierskiego w sprawie kryzysu migracyjnego w wystąpieniu *The European migration debate: rootcauses, rhetoric and reality*. Uczestnicy konferencji, zwłaszcza pochodzący z państw, których w znaczny sposób dotknęła fala migracji, takich jak Słowenia czy Węgry, żywo włączyli się w dyskusję dotyczącą tego problemu.

Następnie głos zabrał prof. István Stumpf, sędzia węgierskiego Sądu Konstytucyjnego, który wygłosił wykład na temat *Constitutional limitations of State interventions into property rights. (Based on the major decisions of the Constitutional Court of Hungary)*. Przedstawił zagadnienie konstytucyjnych ograniczeń interwencji państwa w prawo własności na podstawie orzecznictwa węgierskiego Sądu Konstytucyjnego. Wystąpienie zakończył dzieląc się z uczestnikami wykładu swoją refleksją na temat zmian roli sądownictwa konstytucyjnego w Europie.

W dalszej kolejności miały miejsce wystąpienia pracowników Uniwersytetu Széchenyi István. Dr Péter Smuk przedstawił wykład na temat *Constitutional Approach to the Public Financing of Political Parties and Candidates in Election Campaigns*. Przybliżył słuchaczom problematykę konstytucyjnego podejścia do publicznego finansowania partii politycznych, uwzględniając zagadnienia związane z korupcją. W dyskusji poruszono problem wykrywalności korupcji w życiu politycznym.

Dr Csaba Erdős omówił zaś koszty funkcjonowania parlamentu i operacji legislacyjnych w wykładzie *How much does the operation of a parliament cost? – Questions concerning financing the operation of legislatures.*

W wystąpieniu *Costs of democracy in Strasbourg. What is worth: observing the principles or paying compensations?* dr Péter Váczy podjął zagadnienie kosztów demokracji w oparciu o rozstrzygnięcia Europejskiego Trybunału Spraw Człowieka w Strasburgu. Zwrócił on szczególną uwagę na dwie główne, zarzucane Węgrom w orzecznictwie ETPC, kwestie: przewlekłości postępowań sądowych oraz warunków więziennych. Węgry bowiem, podobnie jak Polska, borykają się z przeludnieniem zakładów karnych. Z przedstawionych przez niego danych wynika, że populacja więzienna na Węgrzech stale zachowuje tendencję wzrostu, czego przyczynami są m.in. zmiany w prawie karnym i zmiany instytucjonalne. W związku z powyższym, Węgrom zarzucane jest łamanie art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Dr Gergely G. Karácsony wygłosił wykład *How to finance academic freedom?* Problem finansowania wolności akademickiej wzbudził duże zainteresowanie wśród uczestników konferencji. Podkreślono znaczenie finansowej autonomii uczelni wyższych oraz podjęto próbę określenia optymalnego modelu finansowania wolności akademickiej.

Obrady tej części konferencji zakończył dr Michal Radvan (Katedra Prawa Finansowego i Ekonomii, wicedziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Masaryka, Czechy) wykładem na temat *Extraordinary taxation in Europe.* Zagadnienie nadzwyczajnego opodatkowania w Europie omówiono na przykładach m.in. opodatkowania kawy, herbaty, słodczy, napojów, telekomunikacji i biletów lotniczych.

Następnie rozpoczęły się wystąpienia uczestników Winter Seminar – studentów i doktorantów. Jako pierwszy referat *The Cost of Democracy for EU in Kosovo* zaprezentował Attila Nagy (Serbia). Przedmiotem wystąpienia były koszty tworzenia i utrzymania demokracji w Kosowie. Alberto Sartori (Włochy) w referacie *Trust and Democratic Institutions: the Case of the National Assembly of the Republic of Serbia* podniósł kwestię zaufania do demokratycznych instytucji na przykładzie serbskiego Zgromadzenia Narodowego. Następnie Aleksandra Višekruna (Serbia) w referacie na temat *Insolvency Mechanisms in Serbia – the Quest for Effectiveness* przybliżyła słuchaczom problematykę mechanizmów prawa upadłościowego w Serbii. We wnioskach skupiła się na efektywności serbskich rozwiązań. Obrady tego dnia zamknął mój referat – *Social cost*

of the Criminal Punishment. Zwróciłam w nim uwagę uczestników konferencji na okoliczność, że pojęcie społecznych kosztów wykonywania kary ma więcej wymiarów niż tylko ekonomiczny. Omówiłam poszczególne rodzaje kar, wskazując przede wszystkim negatywne aspekty wykonywania kary pozbawienia wolności w kontekście problemu przeludnienia zakładów karnych oraz potrzebę doskonalenia stosowania środków alternatywnych do kary pozbawienia wolności, ze szczególnym uwzględnieniem kary ograniczenia wolności. W dyskusji przywołano pomysł funkcjonowania prywatnych więzień, ograniczania kosztów więziennictwa oraz zależności efektywności rozwiązań dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności od sytuacji finansowej społeczeństwa.

W ostatnim dniu konferencji jako pierwsza referat *Open Data in Ukraine: Government perspective* wygłosiła Mariia Krushok (Ukraina). Poruszyła m.in. kwestię dostępu do informacji publicznych, wpływu udostępniania informacji przez państwo na dziennikarstwo oraz na problematykę związaną z ochroną prywatności. W kolejnym wystąpieniu na temat *Poverty and Inequality as a Result of Extraordinary and Unequal Taxation* Anna Hornakova (Słowacja) zwróciła szczególną uwagę na nierówności społeczne występujące na poziomie narodowym i międzynarodowym. Omówiła niebezpieczeństwa związane z postępującym rozwarstwieniem społeczeństwa. Padło również pytanie o miejsce moralności w ekonomii. Następnie Irieda Hamzaj (Albania) wygłosiła referat *Fragile Democracies in Western Balkans*, w którym skupiła się na funkcjonowaniu demokracji w Albanii, Macedonii, Kosowie i Czarnogórze. Gevorg Malashenko (Rosja) referatem pod tytułem *Equity and Justice, Foxes and Hedgehogs*, przybliżył słuchaczom poglądy Herberta Harta i Ronalda Dworkina. Również pochodzący z Rosji, Aleshin Anton i Margarita Novokshonova w wystąpieniu *Migration and how it should be approached* przedstawili swoją propozycję podziału liczby imigrantów, których powinny przyjąć poszczególne kraje Unii Europejskiej. Kristina Lazarevič Padar (Słowenia) w referacie *Human Rights Development in Slovenia – Where Are We and Where Are We Headed* przedstawiła dane statystyczne dotyczące Słowenii i omówiła sprawy, które w ostatnim czasie miały największy wpływ na rozwój praw człowieka w jej kraju, m.in. grudniowe referendum dotyczące zmiany definicji małżeństwa. Ostatni referat na temat *The Economic Costs of Crime* wygłosiła Agnieszka Langowska, doktorantka Uniwersytetu w Białymstoku. Skupiła się w nim na ekonomicznych kosztach przestępczości. Podkreśliła, iż mówiąc o kosztach ścigania

i wykrywania przestępstw, należy mieć na względzie tzw. ciemną liczbę przestępstw. Zwróciła również uwagę na bałagan legislacyjny, który jest jednym z czynników wpływających na efektywność oraz wzrost kosztów ścigania przestępstw. W dyskusji podniesiono problem nieuchronności pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej w poszczególnych państwach.

Obrazy konferencji zakończyło uroczyste wręczenie certyfikatów uczestnictwa.

Niewątpliwie Winter Seminar jest inicjatywą zasługującą na uwagę. Interdyscyplinarna konferencja skupiająca prawników, w tym zarówno naukowców jak i praktyków, a także osoby zajmujące się stosunkami międzynarodowymi czy dziennikarstwem, pozwoliła na wszechstronne podejście do tematu kosztów demokracji i wyzwań stojących obecnie przed Europą. Szczególnie cenna była możliwość wymiany opinii i doświadczeń uczestników konferencji pochodzących z różnych państw i różnych systemów prawnych. Efektem konferencji będzie publikacja uwzględniająca tematy poruszane w czasie wystąpień i dyskusji, która ukaże się najprawdopodobniej jesienią tego roku. Organizatorom konferencji z Uniwersytetu Széchenyi István trzeba serdecznie pogratulować tak różnorodnego i interesującego przedsięwzięcia naukowego oraz życzyć, by kolejne edycje Winter Seminar w Győr były równie udane.